

Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji

Janez Krek

Nacionalna strokovna skupina za pripravo Bele
knjige v vzgoji in izobraževanju v Republiki
Sloveniji

Portorož, 9. 11. 2009

NOVA BELA KNJIGA

RAZLOGI

- **Čas je za temeljit, sistematičen strokovni premislek o strukturi in delovanju slovenskega sistema vzgoje in izobraževanja, ter za iskanje rešitev, ki bodo ustrezale zahtevam časa.**
 - ***Minilo je že petnajst let***, odkar je bil nazadnje opravljen celovit razmislek o strukturi šolskega sistema. Nov čas postavlja ***nove izzive***.
 - Opravljenih je bilo veliko evalvacijskih ***študij, raziskav, spremljav***, katerih ugotovitve je potrebno celovito premisliti.
 - V preteklih letih je prišlo do ***številnih posamičnih sprememb*** šolskega sistema, vloga in učinki teh posamičnih sprememb na celoto delovanja šolskega sistema pa niso bili strokovno reflektirani.

Nacionalna strokovna skupina za pripravo Bele knjige v vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji

■ Člani NSS

Institucija

1.	dr. Janez Krek, izr. prof., preds.	Pedagoška fakulteta, Univerza v Ljubljani
2.	dr. Andreja Barle Lakota,	Ministrstvo za šolstvo in šport
3.	dr. Valentin Bucik, red. prof.	Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
4.	dr. Mara Cotič, izr. prof.	Pedagoška fakulteta Koper UP
5.	dr. Boris Dular	Krka, d.d.
6.	dr. Samo Fošnarič, red. prof.	Pedagoška fakulteta, Univerza v Mariboru
7.	dr. Roman Globokar, doc.	Zavod sv. Stanislava
8.	dr. Angelca Ivančič	Andragoški center Slovenije
9.	dr. Jana Kalin, izr. prof.	Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
10.	dr. Zdenko Kodelja, zn. svet.	Pedagoški inštitut
11.	dr. Stane Košir, doc.	Pedagoška fakulteta, Univerza v Ljubljani

Nacionalna strokovna skupina - *nadaljevanje*

12. dr. Meta Lah , doc.	Filozofska fakulteta, UL
13. dr. Ljubica Marjanovič-Umek , red. prof.	Filozofska fakulteta, UL
14. Janez Mežan ,	SS RS za splošno izobraževanje
15. mag. Gregor Mohorčič ,	Zavod RS za šolstvo
16. dr. Marko Stabej , red. prof.	Filozofska fakulteta, UL
17. dr. Marjan Šimenc , doc.	PeF, FF, Univerza v Ljubljani
18. dr. Mojca Štraus ,	Pedagoški inštitut
19. Branimir Štrukelj ,	Sindikar vzgoje in izobraževanja
20. dr. Milena Valenčič-Zuljan , izr. prof.	Pedagoška fakulteta, UL
21. dr. Janez Vogrinc , doc.	Pedagoška fakulteta, UL

PODROČNE STROKOVNE SKUPINE

1. **ZA NAČELA V VZGOJI IN IZOBRAŽEVANJU**
2. **ZA VRTCE**
3. **ZA OSNOVNO ŠOLO**
4. **ZA GIMNAZIJE**
5. **ZA POKLICNO IZOBRAŽEVANJE**
6. **ZA IZOBRAŽEVANJE PEDAGOŠKIH DELAVCEV IN NJIHOV
PROFESIONALNI RAZVOJ**
7. **ZA IZOBRAŽEVANJE ODRASLIH**
8. **ZA JEZIK V IZOBRAŽEVANJU**
9. **ZA UČENCE S POSEBNIMI POTREBAMI**
10. **ZA FINANCE IN REGIONALIZACIJO**
11. **ZA ŠOLSTVO NARODNOSTI**
12. **ZA ZASEBNO ŠOLSTVO**

PSS ZA POKLICNO IZOBRAŽEVANJE

1.	dr. Boris Dular	Krka, d.d.
2.	Elido Bandelj	CPI
3.	Janez Dekleva	GZS
4.	dr. Janez Krek	PeF, UL
5.	Branko Kumer	Strokovni svet RS za poklicno in strokovno izobraževanje, ŠC Ptuj
6.	mag. Miha Lovšin	CPI
7.	mag. Janja Meglič	Obrtno-podjetniška zbornica Slovenije
8.	Egon Pipan	SS RS za PSI, TŠC Nova Gorica,
9.	Boštjan Rozman Zgonc	MŠŠ
10.	Vladimir Tkalec	Sindikat javnih uslužbencev Slovenije

Delo do zaključka marca 2011

Delo usmerjamo v celovito obravnavo odprtih vprašanj.

- **Pregled stanja**, ki vključuje
 - **analizo** spoznanj iz **raziskav**, evalvacijskih študij, ...
rešitev slovenskega šolskega sistema
 - **primerjave s tujimi državami**, predvsem državami Evropske unije.
- **Iskanje** najbolj optimalnih **rešitev**.

Glavnina dela poteka v **področnih strokovnih skupinah (pss)**, odgovornih za posamezna področja oziroma ravni sistema, ki so sestavljene glede na posebnosti vprašanj, s katerimi se skupina ukvarja.

Nove empirične raziskave

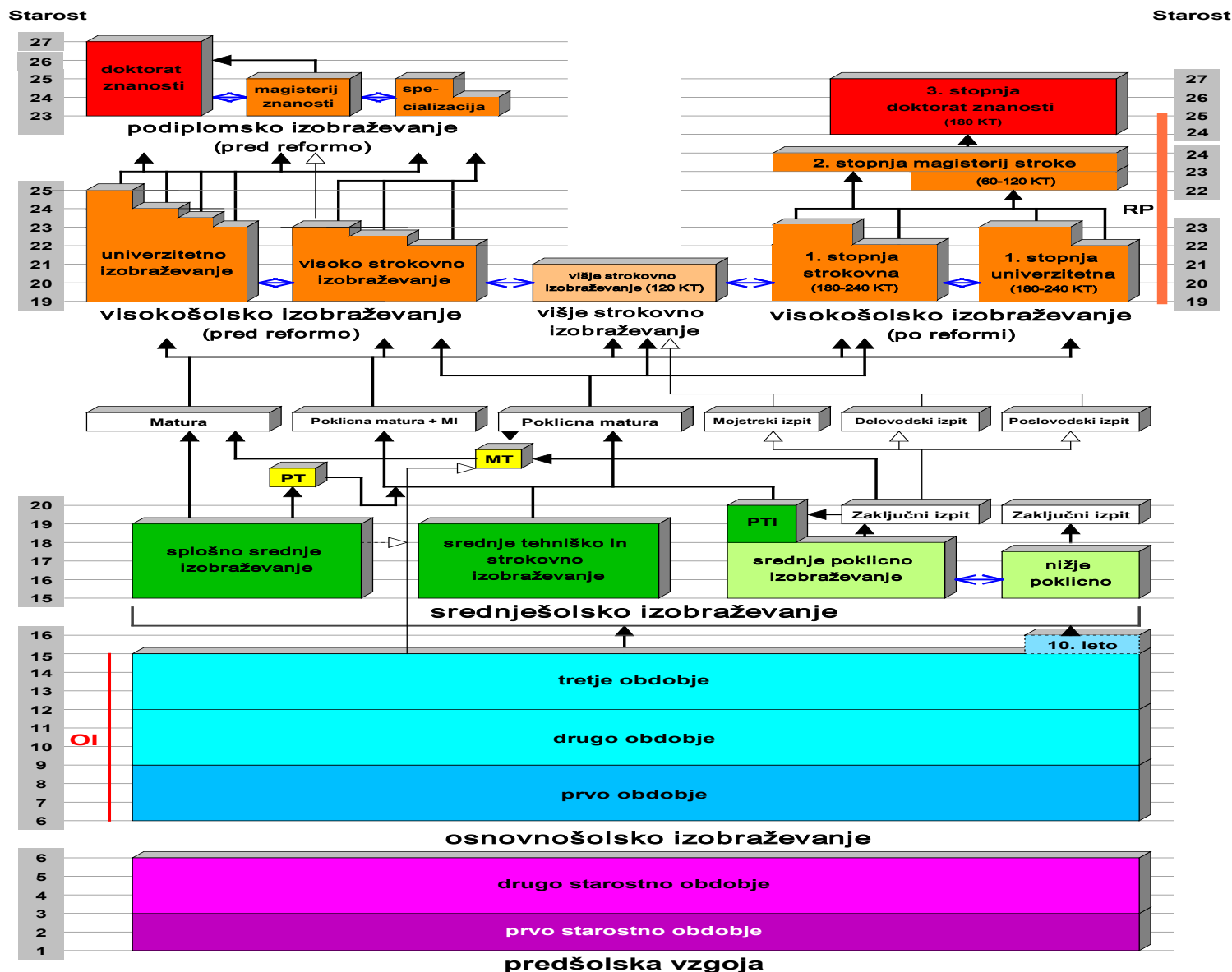
- V okviru projekta smo zasnovali in izvedli še **14 novih empiričnih raziskav na reprezentativnih vzorcih** iz vseh ravni vzgojno-izobraževalnega sistema,
- s katerimi smo pridobili nove vpoglede v to, kaj o posameznih elementih šolskega sistema menijo **vzgojitelji/ce, učitelji/ce, ravnatelji/ce in starši**.

Vključitev strokovne javnosti

- V raziskave smo do sedaj vključili 20.615 oseb:
 - 6333 učiteljev in vzgojiteljev,
 - 507 ravnateljev,
 - 1787 dijakov,
 - 11788 staršev,
 - 39 šolskih svetovalnih delavcev in
 - 161 delodajalcev.

- Do poletja smo opravili **28 strokovnih razprav** z različnimi skupinami vabljenih (vzgojiteljev, učiteljev, ravnateljev itd.).
- V zadnjih mesecih je tako potekala intenzivna **priprava osnutkov sistemskih rešitev** v področnih skupinah in njihovo usklajevanje med skupinami.
- Sistemske rešitve so **prepletene po horizontali in vertikali šolskega sistema** in predlogi rešitev morajo biti koherentni.
- Na področjih **vrtcev in izobraževanja odraslih** je opravljeno tudi predstavljanje in razprava o pripravljenih rešitvah v strokovni javnosti.

Zgradba vzgoje in izobraževanja v Sloveniji 2005/06

Legenda: **OI** - obvezno izobraževanje **RP** - trajanje študija za programe, ki izobražujejo za poklice, urejene z direktivami EU (36. čl. ZVis)
 ← splošna dostopnost ◁ dostop s posebnimi pogoji PTI - poklicno-tehniško izobraževanje PT - poklicni tečaj
 ↔ možnosti prehoda MT - maturitetni tečaj MI - izpit iz enega predmeta splošne mature

Trendi vpisanih na sekundarni stopnji od 1998/99 do 2009/10

Šol.let.	NPI	SPI	SSI	GIM	PTI	PT	MT
1998/99	3020	29989	38070	29026	6298	65	68
1999/00	2741	27867	36018	31265	7285	97	182
2000/01	3439	25629	33576	33628	7763	95	378
2001/02	3012	23812	31987	35794	7811	193	621
2002/03	2785	22211	32120	37179	7592	218	1073
2003/04	2556	20614	32599	38082	7805	260	1287
2004/05	2247	19046	32736	38352	7773	293	1445
2005/06	1902	17664	32598	38413	7428	309	1546
2006/07	1630	15939	32078	37810	7047	343	1428
2007/08	1320	14381	31300	36425	6564	376	1257
2008/09	1125	13139	30929	35126	5693	372	1134
2009/10	1061	12356	30923	33242	5245	406	1192
%	- 65	- 59	- 19	+14.5	-17	+624	+1752

- **Srednje poklicno izobraževanje (SPI): veliko manjšanje vpisa.** Od leta 1998 do 2009 je vpis v te programe upadel kar za 59% (tabela).
- Kljub vse manj številčnemu vpisanih **izgublja svoj prvotni namen izobraziti za neposreden prehod na trg dela.**
 - V Poročilu o spremljanju praktičnega dela zaključnega izpita za šolsko leto 2007/2008 kar **61,5%** dijakov odgovarja, **da se ne bodo zaposlili, ker bodo nadaljevali šolanje** (Komprij, 2009: 13).
 - V letu 2008/2009 je **zaključni izpit** v programih srednjega poklicnega izobraževanja (**SPI**) uspešno opravilo 4348 dijakov in dijakinj (Zupanc 2010: 17).
 - V 1 letnik **poklicnega in tehniškega izobraževanja (PTI)** pa je bilo v letu 2009/2010 vpisanih 2872 dijakov in dijakinj (od tega 187 ponavljalcev) (Vir MŠŠ).
- Verjetno je **več kot polovica absolventov srednjega poklicnega izobraževanja nadaljevalo šolanje** za pridobitev poklicne mature in za možnost vstopa v terciarno izobraževanje.

Srednje strokovno izobraževanje (SSI)

- Srednje strokovno izobraževanje traja 4 leti in se zaključi s poklicno matura.
 - Na eni strani usposablja za ***direkten prehod na trg dela***,
 - po drugi strani pa zaključek tega izobraževanja omogoča ***direkten prehod na višješolski in visokošolski študij***,
 - ob opravljanju **dodatnega maturitetnega predmeta** pa tudi vstop na ***univerzitetno izobraževanje***.

“Postavlja se vprašanje o ***umeščenosti srednjega strokovnega izobraževanja in z njim povezane poklicne mature*** v slovenski šolski sistem. Vse očitneje postaja, da je njegova vloga predvsem **v pripravi na nadaljevanje izobraževanja** in da je v *to vlogo pritegnjeno tudi že srednje poklicno izobraževanje*.

To dokazujejo tudi zbrani podatki o gibanju dijakov po sistemu in na prehodu v postsekundarno oziroma terciarno stopnjo.” (Muršak 2009)

Število študentov terciarnega izobraževanja Sloveniji

Leto	1999	2002	2005	2006	2007	2009
štud.	83.816	101.458	114.794	115.944	115.445	114.873

Leta 2009/10 od 114.873 študentov **85,6 %** teh študentov študira na univerzah in samostojnih visokošolskih zavodih, **14,4 %** pa na **višjih strokovnih šolah**.

- Po deležu študentov, ki so vključeni v tip **B terciarnega izobraževanja**, je Slovenija s skoraj 50 % na prvem mestu med državami OECD.
- (B programi terciarnega izobraževanja so manj teoretsko in bolj praktično usmerjeni. To so predvsem programi visokih strokovnih šol, za katere je zadostni vpisni pogoji opravljena **poklicna matura**.)

- **Priprava na začetek dela in poklicna socializacija** postajata vprašljivi,
 - ker pripravljata na sedanje, in ne na perspektivno poklicno okolje,
 - ker izobrazbeni tokovi kažejo, da je segment poklicnega in zlasti strokovnega izobraževanja vse bolj v funkciji nadaljevanja izobraževanja, ne pa priprave na začetek dela (Muršak 2009).
- Potreben je temeljit razmislek tudi o tem, **kako uspešno poklicna matura pripravlja na nadaljevanje izobraževanja**, saj to očitno postaja njena osrednja vloga.
- Razmislek pa je nujen tudi zaradi vse večjih pravic, ki jih daje **»peti predmet«**, pri čemer je treba proučiti možnost, da se priprava nanj ustrezno vključi v sistem.
- V skladu s tem je treba razmisliti tudi **o smiselnosti dejstva, da postaja poklicno-tehniško izobraževanje (sistem 3 + 2) obvoznica do poklicne mature** za tiste, ki imajo prej slabše učne dosežke.

Kje so pravi razlogi teh trendov?

- **Uvedba poklicne mature in odpiranje te k univerzitetnemu študiju** ob koncu 90-ih let je objektivno dejstvo, ki je omogočilo povečanje generacij, ki po srednji strokovni šoli nadaljujejo študij.
- Ni meril (pogojev) **za prehod** absolventov poklicnih šol **v PTI**.
- Vendar: **izobrazba postane statusni simbol**, prebivalstvo več ne razmišlja o izobrazbi funkcionalno, zato zlasti možnosti za zaposlitev nimajo več takšne teže pri odločanju za šolanje.
- Plačni sistem: **zaposlovanje na ravni kvalificiranega dela ne zagotavlja družbenega ugleda** in dohodka nad pragom revščine.
- Nasprotno pa: isti poklici, če ga ljudje opravljajo kot samostojni podjetniki, so dobro plačani in uživajo sorazmerno visok ugled.
- Vzgornjik, ki nosi generacije proti terciarnemu izobraževanju, ima **globalne korenine**, zato problemi niso predvsem tehnične narave (Muršak in Medveš 2010).

Načela

- **Socialno partnerstvo, temeljno načelo poklicnega in strokovnega izobraževanja.**
- **Vseživljenjsko učenje v poklicnem in strokovnem izobraževanju**
- **Različne poti do istega cilja**
 - Omogočiti *pridobitev poklicne kvalifikacije in formalno izobrazbo*, potem ko so si pridobili temeljno splošno izobrazbo (poklicni tečaj za gimnazijce, prekvalifikacija v poklicnem tečaju).
 - Osebam s poklicno ali strokovno izobrazbo je treba omogočiti, da si *primanjkljaje v splošni izobrazbi dopolnijo* (maturitetni tečaj) in se vključijo v univerzitetni študij.
 - *Nacionalne poklicne kvalifikacije*, ki omogočajo priznanje usposobljenosti ljudi za določeno opravilo oziroma delovno mesto, lahko pripeljejo ob dokazovanju potrebnih generičnih in širših poklicnih kompetenc do formalne izobrazbe.

Razmisleki

- **Razmislek o »skupni srednji strokovni šoli«**
- **Nadgradnja sedanjega sistema,**
 - ❑ **ali in kako nadgraditi triletno srednjo poklicno šolo (SPI) v štiriletno, ob tem, da ostane privlačna kot poklicna šola**
 - ❑ **kako ohranjati srednje strokovno izobraževanje (SSI) z dvojno kvalifikacijo, če je predvsem priprava na nadaljnji študij (poklicna matura)**

Vprašanje za razpravo: sedanji PTI (+2)

- Ali ti programi dajo poklicno usposobljenost ali so obvoznica do terciarnega izobraževanja?
- Če bi bila namen poklicna usposobljenost, bi ga morali po vzoru mojstrskega izobraževanja pogojevati z minulim delom kot pogoj za vpis (**minulo delo kot pogoj za vpis**).
- Če bi bil smisel PTI le vpis na višje in visokošolsko izobraževanje, zakaj ga ne bi spremenili v **enoletno pripravo** (enoletno) na poklicno maturo (POM, podobno kot pri Maturitetnem tečaju)?!
- Ali bi to omogočili vsem diplomantom SPI ali bi postavili omejitve z **uspehom kot pogoj za vpis**?
- Ali ima dijak, ki naredi to maturo, tudi kvalifikacijo iz SSI programa - ali je to samo pogoj za vpis?!
- Ali pa podaljšati SPI za eno leto in omogočiti prehod v višje strokovno izobraževanje brez opravljene poklicne mature?

Developing the proposals of the solutions

Comparisons of foreign countries

(reports for separate countries, monographs of foreign authors about the preschool system in their countries).

Analysis of the questionnaires

(answers of different focus groups)

Findings of Slovenian studies

(after 1995)

Proposals of the solutions on the identified problem areas

Coordinating the solutions

with some other groups of experts (language, special needs, finance)

Coordination of the solutions with the

National group of experts (joint principles, goals)

Participation on the consultation organised by the group of expert for the principles in the education

Presentation for the professional workers in preschools

Feedback information

Re-debating and re-defining
the solutions proposal

Reviews

(the expert on preschool education from the academic field
& the experts working in praxis)

The final proposal of
the solutions

In parallel the
scientific monograph
is written, analysing all
collected data and
comparisons. 22

Razmislek o »skupni srednji strokovni šoli«

- programi bi se zasnovali na poklicnih standardih tudi na različni ravni zahtevnosti (mizar/lesarski tehnik)
- izobraževanje bi trajalo 4 leta, vpisni pogoji- končana OŠ
- program bi bil zasnovan na obveznih in izbirnih modulih
- dijak bi moral zbrati 240 kreditov
- določena bi bila pravila glede izbirnosti (na primer: kdor ne izbere drugega tujega jezika, ne more izbrati matematike in tujega jezika na višji ravni zahtevnosti, ampak mora izbrati večji obseg praktičnega pouka in praktičnega usposabljanja z delom)
- zaključek izobraževanja je poklicna matura, ki je notranje členjena (različni izbirni predmeti, predmeti na različnih ravneh zahtevnosti)
- med izobraževanjem je mogoče zamenjati izbiro (izbrati višjo raven zahtevnosti ali obratno)
- po končani poklicni maturi se dobi poklicni naziv tehnik (s tem bi ohranili tradicijo tehniškega izobraževanja)

Nižje poklicno izobraževanje

- Nižje poklicno izobraževanje je umeščeno v sistem poklicnega in strokovnega izobraževanja predvsem zaradi širšega družbenega konsenza, da je treba **tudi dijake s posebnimi potrebami pripraviti na dejavno življenje in delo.**
- Treba je **razširiti ponudbo nižjega poklicnega izobraževanja** v obsegu dveh let na poklicna področja, še zlasti na tista, ki so tradicionalno zanimiva za dekleta.
- Odpreti bi morali možnosti za **svetovalno funkcijo specialnih pedagogov za učitelje v NPI** (določiti šoli, ki izvaja NPI, svetovalni center).
- Določiti bi bilo treba, da lahko zlasti **splošno izobraževalne predmete** poučujejo **specialni pedagogi**, saj je eden od ključnih ciljev nižjega poklicnega izobraževanja poklicna socializacija.
- Okrepiti bi bilo treba vlogo šole pri PUD pri delodajalcih (organizator praktičnega izobraževanja) in dodatno spodbujati delodajalce, da usposabljaajo dijake v NPI.

